

POSEGANJE SENZACIONALISTIČNIH MEDIJEV V OSEBNOSTNE PRAVICE PRAVNIH SUBJEKTOV: SODNA PRAKSA EVROPSKEGA SODIŠČA ZA ČLOVEKOVE PRAVICE**

Povzetek. Avtor v prispevku obravnava vprašanje kolizije med, na eni strani, svobodo tiska in, na drugi strani, pravico do zasebnosti ter do osebnega dostojanstva, kot je opredeljena v sodni praksi Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP). Ugotavlja, da je v globalni družbi svoboda tiska zelo ogrožena, zaradi razcveta senzacionalističnega tiska pa so vedno bolj ogrožene tudi osebnostne pravice oseb, o katerih tisk poroča. Zavzema se za aktivnejšo vlogo državnih oblasti pri urejanju položaja medijev v družbi in za restriktivno uvedbo kaznovalnih odškodnin za senzacionalistični tisk. Kot metodo argumentacije uporablja analizo sodne prakse ESČP, ob upoštevanju dognanj pravne teorije s področja prava človekovih pravic.

Ključni pojmi: svoboda tiska, osebnostne pravice, Evropsko sodišče za človekove pravice, senzacionalistični tisk, globalna družba

Uvod

Kot ugotavlja bivši predsednik Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) Luzius Wildhaber (Wildhaber, 2002: 4), "... je temeljni namen prava o človekovih pravicah pomiriti naravno napetost med interesi posameznika in interesi skupnosti ter (med njima) vzpostaviti ravnotežje".

S to ugotovitvijo se je treba strinjati. Nobena pravica ni neomejena, vsaka je omejena s pravico drugega oziroma z javnim interesom. Med pravicami in interesi, ki so si med seboj v nasprotju, je treba načrtati srednjo črto oziroma, z drugimi besedami, kolidirajoče pravice in pravne interese je treba harmonizirati (Berden, 1994: 814).

V tem prispevku obravnavam napetost oz. kolizijo med svobodo tiska in osebnostnimi pravicami oseb, o katerih tisk poroča,¹ od katerih v praksi s

* Rok Čeferin, doktor pravnih znanosti, odvetnik.

** Izvirni znanstveni članek.

¹ O pojmu osebnostnih pravic glej širše Polajnar Pavčnik v Pavčnik, 1997: 150 in nasl. ter Finžgar, 1985.

svobodo tiska najpogosteje prideta v kolizijo pravica do zasebnosti in pravica do osebnega dostojanstva.

V zvezi z navedeno kolizijo je uvodoma treba ugotoviti, da do posega tiska v pravico do zasebnosti pride vedno, ko tisk poroča o zasebnem življenju neke osebe, razen če ta oseba s posegom v svojo zasebnost soglaša.²

S tega vidika bi lahko rekli, da je med svobodo tiska in pravico do zasebnosti naravno nasprotje. Harmonijo med tema kolidirajočima pravicama je mogoče doseči le z omejitvijo čezmernih posegov tiska v pravico do zasebnosti, pri čemer pa omejitve svobode tiska ne smejo biti nesorazmerne, saj v tem primeru pride do nedopustnega privilegiranja pravice do zasebnosti na račun svobode tiska. V primeru kolizije je vsako od kolidirajočih pravic treba omejiti tako, da je omogočeno enako kakovostno izvrševanje druge pravice.³

Pravica do svobode izražanja in v njenem okviru svoboda tiska, pravica do zasebnosti ter pravica do osebnega dostojanstva so v evropskem pravnem prostoru opredeljene v nacionalnih ustavah⁴ in v Evropski konvenciji o človekovih pravicah (EKČP).^{5, 6} Podrobnejša merila za opredeljevanje meja svobode tiska oziroma odgovor na vprašanje, kdaj uveljavljanje svobode tiska prestopi dopustne meje in se sprevrže v zlorabo pravice ter nedopustno kršenje osebnostne pravice, ki je s svobodo tiska v koliziji, pa je treba poiskati v sodni praksi.

V evropskem pravnem prostoru je na področju varstva človekovih pravic še posebej pomembna sodna praksa ESČP. Države članice Sveta Evrope, vključno s Slovenijo, so namreč z ratifikacijo EKČP sprejele zavezo, da bodo njihova sodišča pri razlagi vsebine posameznih pravic iz EKČP upoštevala prakso ESČP (Wedam-Lukić, 2010: 1039).

Sodbe ESČP dopolnjujejo in podrobneje opredeljujejo določbe EKČP in s tem postanejo njen sestavni del. Kot ugotavlja Ribičič (2010: 116), EKČP "ni le tisto, kar je v njej zapisano, temveč tudi tisto, kar je v njej prebralo in ji

² To seveda ne pomeni, da je vsako poročanje tiska o zasebnosti neke osebe, s katerim ta oseba ne soglaša, nedopustno. Le nesorazmerno intenziven poseg je nedopusten. Kdaj gre za nesorazmeren poseg, je mogoče ugotoviti na podlagi meril, ki so nastala v pravni teoriji in sodni praksi.

³ Tako tudi ustaljena sodna praksa Ustavnega sodišča RS, ki je sicer v tem prispevku podrobneje ne obravnavam. Glej npr. odločbo Ustavnega sodišča RS št. Up 2940/07 z dne 5. 2. 2009.

⁴ Določbe ustav članic Evropske unije so dostopne na spletni strani European Union Agency for Fundamental Rights, <http://fra.europa.eu/fraWebsite/home/home_en.htm>.

⁵ Konvencija je bila sprejeta v Rimu 4. novembra 1950, veljati pa je začela 3. septembra 1953. Prve podpisnice so bile: Danska, Zvezna republika Nemčija, Islandija, Irska, Luksemburg, Norveška, Švedska in Združeno kraljestvo. Do današnjega dne jo je podpisalo 47 držav, za Slovenijo velja od 28. junija 1994.

⁶ Med pomembne mednarodne akte s področja varstva človekovih pravic, ki opredeljujejo pravico do svobode izražanja in ki jih je ratificirala tudi Republika Slovenija, spadata še Mednarodni pakt o državljanjskih in političnih pravicah, ki ga je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov 16. decembra 1966 z resolucijo št. 2200 A (XXI), veljati pa je začel 23. marca 1976, in Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, ki je začela veljati na podlagi sklepa Evropskega parlamenta z dne 29. novembra 2007.

dodalo ESČP v katerikoli od več kot deset tisoč meritornih odločitev". ESČP z "vmesnimi plastmi prava lastnih judikatov (case-law)" (Zupančič, 2004: 16) poskuša zapolniti "velikansko vrzel med abstraktnim pomenom norme EKČP in dejstvi konkretne zadeve" (Zupančič, 2004: 16).

Zaradi opisanega velikega pomena sodne prakse ESČP za razumevanje vsebine človekovih pravic v evropskem pravnem prostoru bom v tem prispevku obravnavano temo kolizije med svobodo tiska in osebnostnimi pravicami proučeval na podlagi analize judikature ESČP s področja svobode tiska, s posebnim poudarkom na primerih nedopustnega poseganja senzacionalističnega tiska v osebnostne pravice javnih oseb.^{7, 8}

Obravnava kolizije med svobodo tiska in osebnostnimi pravicami pa bi bila pomanjkljiva, če bi se je lotili zgolj s pravnega vidika.

Pravna stroka se namreč osredotoča predvsem na opredeljevanje varstva svobode tiska pred "tradicionalnim" ogrožanjem s strani državnih oblasti (glej širše Teršek, 2007), v premajhni meri pa upošteva notranje zakonitosti delovanja medijev v globalni družbi, v kateri prihaja do vplivanja ekonomskih centrov moči na vsebino poročanja medijev (glej širše Splichal, 2005), kar proučujeta predvsem novinarska in sociološka stroka.

Celovito obravnavanje in razumevanje problema omejevanja svobode tiska in harmoniziranja svobode tiska ter osebnostnih pravic tako zahteva holističen pristop ob upoštevanju dognanj vseh navedenih strok. Čeprav bom v tem prispevku dal poudarek analizi sodne prakse s področja svobode tiska, bom zato opozoril tudi na nekatera dognanja sociološke ter novinarske stroke, ki kažejo na novodobne nevarnosti tako za svobodo tiska kot za osebnostne pravice in ki posledično zahtevajo nov pristop pri varstvu in harmoniziranju navedenih pravic. V tem okviru bom poskusil pojasniti kompleksnost problematike reševanja kolizije med svobodo tiska in osebnostnimi pravicami.

Glede na navedeno bom v tem prispevku poskusil odgovoriti na naslednji raziskovalni vprašanji:

Ali mehanizmi, vzpostavljeni v normativnih aktih in v sodni praksi ESČP, omogočajo kakovostno varstvo svobode tiska in osebnostnih pravic oseb, o katerih tisk poroča; če je odgovor na navedeno vprašanje negativen: katere ukrepe je treba sprejeti za vzpostavitev kakovostnega varstva navedenih človekovih pravic in njihove pravične harmonizacije, v okviru katere nobena od kolidirajočih pravic ne bo privilegirana?

Kot metode raziskovalnega dela bom poleg analize vsebine relevantne literature uporabil analitično-sintetično analizo sodne prakse ESČP ob

⁷ Vsebinsko pojma "javna oseba" je Ustavno sodišče opredelilo v odločbi št. Up-50/99 z dne 14. 12. 2000. V navedeni odločbi razlikuje med osebami, ki javnost zanimajo na splošno (absolutne javne osebe), in osebami, ki javnost zanimajo samo v zvezi z nekim konkretnim dogodkom (relativne javne osebe).

⁸ Sodno prakso ESČP, ki se nanaša na svobodo tiska, analizira tudi Zatler, 2002: 47 in nasl.

upoštevanju dognanj pravne teorije glede opredeljevanja dopustnih mej uveljavljanja svobode tiska.

Opredelitev mej svobode tiska v sodni praksi ESČP

Pravico do svobode izražanja opredeljuje EKČP v 10. členu:

“Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja. Ta pravica obsega svobodo mišljenja ter sprejemanja in sporočanja obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti in ne glede na meje. Ta člen ne preprečuje državam, da zahtevajo dovoljenje za delo radijskih, televizijskih in kinematografskih podjetij.

Izvrševanje teh svoboščin vključuje tudi dolžnosti in odgovornosti in je zato lahko podvrženo obličnostim in pogojem, omejitvam ali kaznim, ki jih določa zakon in ki so nujne v demokratični družbi zaradi varnosti države, njene ozemeljske celovitosti, zaradi javne varnosti, preprečevanja neredov ali zločinov, za zavarovanje zdravja ali morale, za zavarovanje ugleda ali pravic drugih ljudi, za preprečitev razkritja zaupnih informacij ali za varovanje avtoritete in nepristranskosti sodstva.”

V skladu z navedeno določbo EKČP torej pravica do svobodnega izražanja obsega (1) svobodo mišljenja, (2) svobodo izražanja oziroma posredovanja obvestil in idej, kar predstavlja aktivni vidik svobode izražanja, ter (3) pravico sprejemanja obvestil in idej, kar predstavlja pasivni vidik svobode izražanja.

ESČP je v svoji sodni praksi navedeno določbo podrobno opredelilo. Iz njegove judikature izhaja, da svobodo izražanja in v njenem okviru svobodo tiska zaradi njenega velikega pomena za svobodno in demokratično družbo vrednoti kot eno najpomembnejših človekovih pravic.

V primeru *Handyside proti Združenemu kraljestvu*⁹ je ESČP opozorilo na večplastnost svobode izražanja. Svoboda izražanja je tako (1) eden od “temeljev demokratične družbe” in (2) eden od “temeljnih pogojev za napredek družbe in za razvoj vsakega posameznika”.

V okviru pravice do svobode izražanja pa ima še posebej pomembno vlogo svoboda tiska.

ESČP je tako v primerih *Lingens proti Avstriji*¹⁰ in *Oberschlick proti Avstriji (1991)*¹¹ poudarilo, da je svoboda tiska eno najboljših sredstev za odkrivanje in oblikovanje mnenj o ravnanju politikov. V zadevi *Lombardo proti Malti* je opozorilo, da je dolžnost tiska širiti informacije, ki so v interesu

⁹ Sodba *Handyside proti Združenemu kraljestvu*, št. 5493/72 z dne 7. 12. 1976.

¹⁰ Sodba *Lingens proti Avstriji*, št. 9815/82 z dne 8. 7. 1986.

¹¹ Sodba *Oberschlick proti Avstriji*, št. 11662/85 z dne 23. 5. 1991.

javnosti. Tisku se ne sme nalagati prevelikih odgovornosti, zaradi katerih bi bilo onemogočeno opravljanje njegove vloge varuha javnega interesa, zato ni dolžan preverjati resničnosti uradnih podatkov,¹² če informacije oblikuje v dobri veri, pa ne odgovarja, tudi če se te pozneje izkažejo za neresnične. Proti novinarjem smejo biti kazenske sankcije izrečene le izjemoma, recimo v primeru pozivanja k nasilju ali v primeru sovražnega govora. Iz judikature ESČP¹³ izhaja, da to svobodo tiska šteje za eno najpomembnejših pravic, za sredstvo nadzora nad ravnanjem nosilcev oblasti in s tem za temeljni kamen svobode in demokracije v družbi.

Razlog za tako intenzivno varstvo svobode tiska je treba iskati v zgodovinskih okoliščinah.¹⁴ Moderna Evropa je nastala po drugi svetovni vojni in holokavstu, v času Stalinovih grozodejstev v Sovjetski zvezi, torej po obdobju oziroma v času množičnih kršitev človekovih pravic, in članice Sveta Evrope so poskušale vzpostaviti mehanizme, ki naj bi zagotovili, da se taki dogodki ne bi nikoli več ponovili. Eden od bistvenih pogojev za razvoj demokratične in svobodne družbe pa je svoboda tiska. Tisk naj bi kot "javni pes čuvaj", kot ga imenuje ESČP, nosilce oblasti nadzoroval pri opravljanju njihovih funkcij in javnost obveščal o morebitnih zlorabah.¹⁵ S tem tisk javnosti omogoča uveljavljanje njene pravice do nadzora nad ravnanjem nosilcev oblasti.

Glede na navedeno je po mnenju ESČP svobodo tiska, kot že rečeno, dopustno omejevati le izjemoma, če so za to podani še posebej tehtni razlogi.

Opisano privilegiranje svobode tiska, ki nujno pomeni deprivilegiranje pravice, ki je na drugi strani tehtnice, to je praviloma pravice do zasebnosti ali pravice do osebnega dostojanstva osebe, o kateri tisk poroča, pa je deležno tudi kritik. V zvezi s tem naj na kratko povzamem sodbo ESČP *Oberschlick proti Avstriji (1997)*,¹⁶ ki je spodbudila razpravo o vprašanju, ali nima morda ESČP do svobode tiska preveč zaščitniškega odnosa.

V tej zadevi je koroški deželni glavar Heider na neki državni prireditvi med drugim dejal, da se moramo za svobodo, ki jo uživamo, v enaki meri zahvaliti tako nacističnim kot zavezniškim vojakom. Novinar Oberschlick je

¹² Sodba Thoma proti Luksemburgu, št. 38432/97 z dne 29. 3. 2001.

¹³ Glej na primer sodbo Handyside proti Združenemu kraljestvu, Sunday Times proti Združenemu kraljestvu, št. 6538/74 z dne 26. 4. 1979, in Karhuvaara in Iltalehti proti Finski, št. 53678/00 z dne 16. 11. 2004.

¹⁴ O nastanku in zgodovinskem razvoju pravice do svobode izražanja glej širše Gajin v Vodinelič, 1998: 17 in nasl.

¹⁵ Splichal navaja, da je v 19. stoletju prišlo do preobrazbe tiska iz golega posrednika med prostorsko razpršenimi razpravljalci v avtonomno družbeno silo, ki je sama začela proizvajati teme, pomembne za javnost (Splichal, 2005a: 14). Takrat je tisk prevzel vlogo javnega psa čuvaja (angl. public watchdog) oziroma "četrte veje oblasti", ki mu jo pravna teorija in sodna praksa priznavata še danes.

¹⁶ Sodba Oberschlick proti Avstriji, št. 20834/92 z dne 1. 7. 1997.

v komentarju tega nastopa v reviji Forum zapisal, da Heider ni nacist, ampak idiot. Heider je zoper Oberschlicka vložil tožbo zaradi razžalitve in avstrijska sodišča so Oberschlicka obsodila z utemeljitvijo, da je njegova označba Heiderja objektivno žaljiva.

Oberschlick je zoper Avstrijo na ESČP vložil tožbo zaradi kršitve pravice do svobode izražanja in ESČP se je v sodbi postavilo na njegovo stran. V obrazložitvi sodbe je med drugim zapisalo, da je bil Heider predstavnik izvršilne veje oblasti, od osebe v tej vlogi pa se zahteva visoka stopnja tolerance do kritik na njen račun, in da je šlo za temo o nacizmu v družbi, ki je objektivno pomembna za javnost, zaradi česar so glede te teme dopustne široke meje svobode izražanja. Po mnenju ESČP sme novinar, ko javnost obvešča o dejanjih politikov, ki so za javnost tako pomembna, da ne smejo ostati spregledana, to storiti tudi z uporabo ostrih, provokativnih, celo žaljivih izrazov.¹⁷

Proti sprejemu take odločitve sta glasovala dva sodnika, ki sta izrazila ostro nasprotovanje po njunem mnenju pretirani zaščiti svobode tiska v obravnavanem primeru. V svojem odklonilnem ločenem mnenju sta med drugim zapisala, da je šlo pri Oberschlickovem pisanju za drugorazredno primitivno novinarstvo, ki ni sposobno najti resnih argumentov, zato se zateka k provokacijam in žalitvam – z namenom pritegniti čim večji krog bralcev. Takı novinarski prispevki si po mnenju teh dveh sodnikov ne zaslužijo konvencijskega varstva.

Na podoben način kot v citiranem primeru je ESČP (tokrat presenetljivo soglasno) razsodilo v zadevi *Bodrožič proti Srbiji*.¹⁸ V sodbi se je postavilo na stran novinarja, ki je nekega promiloševičevsko usmerjenega zgodovinarja označil za idiota in fašista.

ESČP torej v svoji sodni praksi v določenih specifičnih okoliščinah šteje za dopustno obliko uveljavljanja svobode tiska tudi uporabo zelo ostrih, celo žaljivih besed s strani novinarjev.¹⁹

¹⁷ *S tem je ESČP odprlo zanimivo vprašanje dopustnosti uporabe žaljivih besed v prispevkih tiska. V specifičnih primerih so v okviru kritike ravnanj predstavnikov oblasti novinarji ne samo upravičeni, temveč tudi dolžni uporabiti provokativne izraze, s katerimi pritegnejo pozornost javnosti na dogodek, o katerem poročajo. Določeni dogodki, ki so izrazito pomembni za javnost, na primer pozivanje politikov h kršenju človekovih pravic, v javnosti ne smejo ostati spregledani. Zato mora novinar o takem ravnanju predstavnikov oblasti javnost opozoriti glasno, provokativno, skratka tako, da ravnanje politika pred javnostjo ne bo ostalo skrito. Na to pravilo je v svojem odklonilnem ločenem mnenju k odločbi Ustavnega sodišča RS v zadevi "Prijatelj proti Mladini" utemeljeno opozoril tudi sodnik dr. Ciril Ribičič (odločba Ustavnega sodišča RS Up-1391/07 z dne 10. 9. 2009).*

¹⁸ *Sodba Bodrožič proti Srbiji, št. 32550/05 z dne 23. 6. 2009.*

¹⁹ *Podobno je tudi stališče slovenskega ustavnega sodišča. V zadevi, v kateri je obravnavalo ustavno pritožbo novinarja, ki je bil pred rednimi sodišči obsojen zaradi razžalilive osebe, o kateri je pisal (odločba Ustavnega sodišča RS št. Up 345/01 z dne 5. 2. 2004), je med drugim zapisalo:*

"Za presojo, ali gre za razžalitev, namreč ne zadošča zgolj ocena o žaljivosti ali nežaljivosti besed oziroma izjav samih po sebi: tudi z besedami, ki same po sebi niso žaljive, je mogoče razžaliti – in nasprotno."

V zvezi s tem se postavlja vprašanje, ali ni morda ESČP pretirano privilegiralo svobode tiska, jo "fetišiziralo", kot navaja slovenski sodnik na ESČP Boštjan M. Zupančič,²⁰ s čimer je pretirano deprivilegiralo osebne pravice oseb, o katerih tisk poroča.

Kot bo razvidno iz nadaljevanja tega prispevka, se ESČP sicer zaveda nevarnosti, ki s strani tiska grozijo osebnostnim pravicam pravnih subjektov, vprašanje pa je, ali je te pravice v svoji sodni praksi dovolj učinkovito zavarovalo.

ESČP o posegih senzacionalističnega tiska v osebne pravice

V sodni praksi ESČP je na področju poseganja senzacionalističnega tiska v pravico do zasebnosti javnih oseb nedvomno najpomembnejša sodba *Von Hannover proti Nemčiji*.

Karolina Monaška je članica knežje družine, vendar v okviru kneževine nima nobenih javnih funkcij. Predstavniki senzacionalističnega tiska so jo spremljali na vsakem koraku in so v medijih objavljali fotografije iz njenega zasebnega življenja. Večina sodnih postopkov, ki jih je sprožila zaradi kršitve njene pravice do zasebnosti, je bila pred nemškimi sodišči končana v njeno škodo, z utemeljitvijo, da je "absolutna javna oseba" ("*eine absolute Person der Zeitgeschichte*"), katere zasebnost se konča pri vhodnih vratih njenega prebivališča, v skladu s čimer je dolžna trpeti intenzivno zanimanje javnosti za svoje zasebno življenje.

ESČP pa se s takim stališčem nemških sodišč ni strinjalo. Opozorilo je na razliko med dejstvi, ki lahko prispevajo k javni razpravi o politikah glede opravljanja njihove funkcije, in med poročanjem o zasebnem življenju posameznika, ki tako kot pritožnica ne opravlja nobene javne funkcije. V prvem primeru novinarji opravljajo funkcijo javnih psov čuvajev, ki prispeva k širjenju družbeno pomembnih informacij in idej ter ima v demokratični družbi velik pomen, v drugem primeru pa gre zgolj za zadovoljevanje voajerskih nagnjenj bralcev. Objava fotografij v konkretnem primeru je bila namenjena le povečanju dobička medijev. Podrobnosti iz pritožničnega življenja ne morejo ničesar prispevati k javni razpravi o pomembnih vprašanjih za

Protipravnost nekega prispevka tiska kot elementa odškodninskega delikta je torej po mnenju Ustavnega sodišča treba presojati na podlagi vseh okoliščin primera kot celote. Tudi če je novinar v svojem prispevku uporabil žaljive besede, to ne pomeni nujno, da je zlorabil svobodo tiska in ravnal protipravno. Okoliščine primera lahko upravičujejo tudi uporabo besed, ki bi bile lahko izven konteksta razmerja med strankama označene za žaljive. In nasprotno – besede, ki same po sebi niso žaljive, lahko v določenem kontekstu prizadenejo osebno dostojanstvo oškodovanca in posledično lahko predstavljajo protipravno zlorabo svobode izražanja. V zvezi z vprašanjem uporabe jezikovnih sredstev z žaljivo konotacijo glej širše Kalin Golob, 2002: 31 in nasl.

²⁰ Glej njegovo pritrldilno ločeno mnenje v zadevi *Von Hannover proti Nemčiji* (sodba *Von Hannover proti Nemčiji*, št. 59320/00 z dne 24. 6. 2004).

družbo. ESČP je zato Nemčijo obsodilo zaradi kršitve pritožnične pravice do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, kot jo opredeljuje 8. člen EKČP.

V navedeni zadevi je torej ESČP postavilo sorazmerno jasno mejo med objektivnim javnim interesom za informiranje o posameznih dejstvih in radovednostjo javnosti oziroma "voajerskimi nagnjenji bralcev", ki ne opravičujejo intenzivnega poseganja tiska v zasebnost oseb, o katerih tisk poroča.

Podoben primer kolizije med svobodo tiska in pravico do zasebnosti znane osebe je ESČP obravnavalo v primeru *Mosley proti Združenemu kraljestvu*.²¹ Marca leta 2008 je časopis *News of the World* na prvi strani objavil članek z naslovom *Šef Formule 1 je bil udeležen na izprijeni nacistični orgiji s petimi prostitutkami*.²² Na naslednjih straneh istega izvoda navedenega časopisa in v njegovi spletni verziji so bile objavljene fotografije in videoposnetek te orgije, v kateri je bil udeležen predsednik organizacije, ki je vodila projekt dirk Formule 1 Mosley in ki jih je na skrivaj posnel eden od udeležencev tega dogodka.

Mosley je zoper časopis vložil tožbo zaradi kršitve njegove pravice do zasebnosti in uspel. Angleško sodišče mu je priznalo odškodnino v znesku 60.000 funtov.

Mosley pa s sodbo ni bil zadovoljen in je zoper Združeno kraljestvo sprožil postopek pred ESČP. Po njegovem mnenju je bil kljub zanj ugodni obsodilni sodbi angleških sodišč oškodovan zaradi odsotnosti pravne obveznosti v angleškem pravnem redu, ki bi časopisu nalagala, da pred objavo zasebnih podatkov neke osebe to o nameravani objavi obvesti, na podlagi česar bi prizadeta oseba z začasno odredbo lahko pravočasno preprečila objavo spornega članka. Čeprav je Mosley odškodnino dobil, je bil po njegovem mnenju še vedno oškodovan, saj so milijoni ljudi po vsem svetu lahko gledali njegove zasebne fotografije in videoposnetek njegovega spolnega življenja, angleško pravo pa ni omogočalo, da bi svojo, na navedeni način napadeno zasebnost lahko pravočasno obranil.

ESČP je njegovo pritožbo zavrnilo. V sodbi je med drugim zapisalo, da je zasebno življenje javnih oseb danes sicer res bolj ogroženo kot kdajkoli doslej, saj za senzacionalistične medije pomeni donosen posel. Vendar pa bi bila zapoved predhodnega obvestila osebe, o kateri namerava tisk poročati, lahko učinkovita le ob ustrezno strogih sankcijah za njeno kršitev. Visoke kaznovalne odškodnine in kazenskopravne obsodbe pa bi lahko imele za tisk, tudi za politično in preiskovalno novinarstvo, ki sta predmet intenzivne zaščite v EKČP, zastraševalni učinek (angl. *chilling effect*). Taka zapoved

²¹ *Sodba Mosley proti Združenemu kraljestvu*, št. 48009/08 z dne 10. 5. 2011.

²² V izvirniku: *F1 Boss Has Sick Nazi Orgy with 5 Hookers*.

bi torej lahko bila v nasprotju s sistemom pravic in svoboščin iz EKČP.

Stališče ESČP je temeljilo na ugotovitvi, da tudi morebitna obveznost notifikacije ne bi preprečila kršenja Mosleyjeve pravice do zasebnosti. Novinarji News of the World so namreč objavili sporne posnetke, čeprav so se zavedali, da bodo morda zato obsojeni na plačilo odškodnine. Ob objavi spornih posnetkov so zavestno sprejeli tveganje, da bodo zaradi posega v Mosleyjevo zasebnost obsojeni na plačilo odškodnine.

Enako bi ravnali tudi v primeru, če bi jim zakon nalagal predhodno notifikacijo. Posnetke bi objavili in pri tem zavestno sprejeli tveganje, da bo kršitev obveznosti predhodne notifikacije sankcionirana. Predhodna notifikacija bi bila učinkovita le v primeru, če bi bile za primer kršitve predpisane stroge sankcije ali visoke odškodnine. Vprašanje pa je, ali ne bi stroge kazni in visoke odškodnine za novinarje in medije pomenile prestrogega posega v svobodo tiska.

Iz navedenih primerov izhaja, da je sicer ESČP postavilo jasno ločnico med uveljavljanjem svobode tiska s strani senzacionalističnih medijev in osebnostnimi pravicami javnih oseb. Hkrati pa je priznalo, da bi bilo osebnostne pravice mogoče učinkovito zavarovati le s strogimi kaznimi in visokimi odškodninami za medije, ki pa bi lahko pomenile nevarnost za svobodo tiska. Pri tem je treba poudariti, da gre le za načelno stališče, ki opozarja na nevarnost kršitve svobode tiska, in ne za vzpostavitev jasnega pravila, po katerem bi visoke odškodnine in kazni za tisk v vsakem primeru brez izjeme pomenile kršitev svobode tiska.

Ker torej ESČP ni sprejelo izrecnega stališča o tem, ali visoke odškodnine in stroge kazni za senzacionalistični tisk pomenijo kršitev 10. člena EKČP, to vprašanje ostaja odprto. Na podlagi posameznih stališč iz bogate judikature ESČP s tega področja pa je vendarle mogoče sklepati, da izrekanje visokih kaznovalnih odškodnin za senzacionalistični tisk ne pomeni nujno kršitve svobode tiska.

Kaznovalne odškodnine²³ za senzacionalistični tisk

Kot je bilo že navedeno, je razlog za intenzivno varstvo svobode tiska v razumevanju tiska s strani ESČP kot varuha javnega interesa, kot nepristranskega nadzornika oblasti v službi ljudstva. Vendar pa je, kot ugotavljata pravna in novinarska stroka, klasično novinarstvo kot "četrta veja oblasti", katere naloga je stvarno in nepristransko obveščanje javnosti o pomembnih dogodkih, vedno bolj v manjšini (Dahlgren, 1996: 61), namesto tega pa vedno večji del medijskega prostora zapolnjujejo mediji, katerih glavna

²³ Kaznovalne odškodnine so visoke odškodnine, ki nimajo le funkcije zadoščanja za oškodovanca, temveč tudi kaznovanja povzročitelja škode (o kaznovalnih odškodninah glej širše Polajnar-Pavčnik, 1999).

dejavnost je zabavanje množic in ne več njihovo obveščanje o morebitnem deviantnem ravnanju nosilcev oblasti.

V teh okoliščinah se prispevki tiska iz obvestil o pomembnih družbenih dogodkih, ki jih varuhi javnega interesa posredujejo javnosti, vedno bolj spreminjajo v prispevke, ki so namenjeni zabavi in ki niso verodostojni povzetki resničnih dogodkov. Strokovnjaki opozarjajo na bližnji *“konec novic kot proizvoda, ki služi ljudem, in njihovo spreobrnitev v zabavo”* (Poler Kovačič, 2005: 35).

V razmerah, ko lastniki medijev podpirajo le tisto poročanje, ki v boju s konkurenco prinaša dobiček, prihaja do izumiranja preiskovalnega novinarstva. Natančna preiskava nekega spornega pojava v družbi, o katerem je treba obvestiti javnost, namreč pogosto zahteva dolgotrajno in posledično drago preiskovalno delo. Ker novice postajajo zgolj blago kot vsako drugo, katerega prodaja na enoto proizvodnih stroškov naj njegovemu lastniku prinese čim večji dobiček,²⁴ se lastniki medijev stroškom, povezanim s preiskovalnim novinarstvom, poskušajo izogniti.

Opisani trend pa s seboj prinaša tudi pravi razcvet senzacionalističnega tiska. Lastniki medijev z namenom povečanja dobičkov spodbujajo načrtno poseganje medijev v osebnostne pravice znanih oseb. Senzacionalistični tisk izhaja iz preprostega izračuna: dohodek od prodaje časopisa mora biti večji od odškodnine, ki jo bo treba plačati prizadeti javni osebi.

Naj v zvezi s tem vprašanjem spet spomnim na zadevo *Mosley proti Združenemu kraljestvu*. V tej zadevi je časopis nedopustno posegel v Mosleyjevo zasebnost izključno zaradi povečanja naklade in dobička. Na podlagi sodbe angleškega sodišča je časopis v javnosti povsem uničenemu Mosleyju moral plačati 60.000 funtov odškodnine (do takrat najvišjo odškodnino zaradi posega v pravico do zasebnosti v zgodovini angleškega pravosodja), posnetek njegovega spolnega akta s prostitutkami pa si je na spletu v dveh dneh ogledalo 1.400.000 ljudi. Ni težko izračunati, da se je to neetično ravnanje časopisa njegovim lastnikom izrazilo splačalo.²⁵

V takih okoliščinah se v javnosti²⁶ pojavljajo vedno glasnejše zahteve po uvedbi kaznovanih odškodnin za senzacionalistični tisk, hkrati pa se pojavljajo pomisleki o njihovem negativnem vplivu na svobodo tiska.

²⁴ Radolović tako navaja, da je vloga medijev kot *“sedme sile”*, *“četrtje veje oblasti”* in podobno treba demistificirati. Mediji so konec koncev le gospodarske družbe, ki delajo za dobiček, in ta dobiček pridobivajo s prodajo informacij, ki predstavljajo njihove proizvode (Radolović, 2007: 276).

²⁵ Mežnarjeva navaja, da se je zaradi poročanja o smrti princese Diane naklada revije Bunte zvišala s 700.000 na 870.000, revij *Neue Post* in *Neue Blatt* pa z 1,5 milijona na 2 milijona izvodov (Mežnar, 2006: 80).

²⁶ Tako stališče izhaja tudi iz Letnega poročila Varuha človekovih pravic za leto 2010, v katerem ta ugotavlja, da *“so dosojene odškodnine za poseg v osebnostne pravice prenizke, da bi delovale odvračalno na senzacionalistično usmerjene medije”* (str. 29 navedenega poročila).

Ali obstaja srednja pot? Ali bi lahko zavzeli stališče, da v izjemnih primerih, ko je to nujno zaradi učinkovitega varstva osebnostnih pravic, obsodbe predstavnikov tiska na plačilo visokih kaznovalnih odškodnin ne bi pomenile kršitve 10. člena EKČP?

Evropska pravna teorija zagovarja stališče, da je v svobodo izražanja in svobodo tiska v določenih primerih, še posebej pa v primerih sovražnega govora²⁷, dopustno posegati s kaznovanjem in cenzuro. V skladu z navedenim stališčem se namreč institucije demokratične družbe niso sposobne same zaščititi pred rasistično propagando, zaradi česar ni v nasprotju s sistemom pravic in svoboščin iz EKČP, če se zoper avtorje sovražnega govora uporabi cenzura in kaznovanje (Macdonald et al., 1993: 474).

Podobno je tudi stališče ESČP, ki je v sodbi *Gündüz proti Turčiji*²⁸ zapisalo, da "je v posameznih demokratičnih družbah nujno treba kaznovati ali preprečevati vse oblike izražanja, ki širijo, promovirajo ali opravičujejo sovraštvo, ki temelji na nestrpnosti, če so ukrepi države sorazmerni s postavljenim ciljem".

Strogo kaznovanje novinarjev, celo z zaporno kaznijo, pa je po mnenju ESČP v specifičnih okoliščinah dopustno tudi v primeru, če pri prispevku novinarja ne gre za sovražni govor. V zadevi *Cumpana in Mazare proti Romuniji*²⁹ je tako poudarilo, da je kaznovanje novinarjev z zaporno kaznijo dopustno v primerih sovražnega govora, pozivanja k nasilju ali v primerih zelo intenzivnih kršitev človekovih pravic s strani novinarjev, torej tudi če ne gre za primer sovražnega govora ali pozivanja k nasilju.

Če v določenih specifičnih okoliščinah celo kaznovanje novinarjev z zaporno kaznijo ne predstavlja čezmernega omejevanja svobode tiska, potem mora enako veljati tudi za izrekanje kaznovalnih odškodnin.

Za take izjemne okoliščine, ki opravičujejo izrek kaznovalne odškodnine, bi po mojem mnenju lahko šlo, (1) če bi novinar v svojem prispevku namerno kršil človekove pravice neke osebe, (2) če bi pri tem očitno kršil standarde opravljanja novinarskega poklica, (3) če bi pri tem osebi, o kateri

²⁷ Kot ugotavlja Weber, v evropskem pravnem prostoru ni splošno sprejete definicije sovražnega govora (Weber, 2009: 3). ESČP v svoji judikaturi sovražni govor razlaga v skladu s Priporočilom Sveta ministrov Sveta Evrope o sovražnem govoru (Recommendation (97) 20E on "Hate Speech"), v katerem je sovražni govor opredeljen kot "vse oblike izražanja, ki širijo, spodbujajo, promovirajo ali opravičujejo rasno sovraštvo, ksenofobijo, antisemitizem ali druge oblike sovraštva, ki temeljijo na nestrpnosti, kar vključuje: nestrpnost, izraženo z napadalnim nacionalizmom, etnocentrizmom, diskriminacijo in sovraštvom proti manjšinam, priseljencem ali osebam, katerih predniki so priseljenci". Širše o jezikoslovnih, socioloških in pravnih vidikih sovražnega govora glej Erjavec, 2012: 95–111, Milosavljević, 2012: 112–130, Poler Kovačič in Vobič, 2012: 131–148, Červ in Kalin Golob, 2012: 149–169, Vehovar et al., 2012: 170–188 ter Erjavec in Poler Kovačič, 2012: 190–203.

²⁸ Sodba *Gündüz proti Turčiji*, št. 35071/97 z dne 4. 12. 2003.

²⁹ Sodba *Cumpana in Mazare proti Romuniji*, št. 33348/96 z dne 17. 12. 2004.

novinar poroča, nastala večja škoda in (4) če bi poročal o temi, ki ni v objektivnem interesu javnosti.

V izjemnih primerih bi se torej tudi izrekanje kaznovanih odškodnin novinarjem lahko štelo za skladno s pogoji, ki morajo biti izpolnjeni za poseganje v svobodo izražanja in kot so opredeljeni v drugem odstavku 10. člena EKČP.

Nujnost aktivnejše vloge državnih oblasti pri urejanju položaja medijev v družbi

Kot je bilo že navedeno, je glavni razlog za vzpon senzacionalističnega tiska v težnji lastnikov medijev po povečanju dobičkov. Senzacionalistično poseganje v osebnostne pravice znanih oseb namreč prinaša visoke dobičke ob sorazmerno nizkih stroških dela. Drugače kot pri raziskovalnem novinarstvu namreč za vdiranje v zasebnost znanih oseb in izmišljanje neresnic o njihovem življenju ni potrebno niti zapleteno, niti drago, niti dolgotrajno delo, rezultati takega novinarskega dela pa se dobro prodajajo.

Učinkovita zaščita osebnostnih pravic pred vedno pogostejšim in vedno bolj intenzivnim kršenjem s strani senzacionalističnega tiska je torej mogoča le ob pogoju, da se mediji razbremenijo odvisnosti od ekonomskih centrov moči, ki neposredno kot lastniki ali posredno kot oglaševalci vplivajo na predruženje poročanja medijev v skladu z njihovimi ekonomskimi interesi. Eno od sredstev za doseg tega cilja je gotovo aktivnejša politika države na področju urejanja položaja medijev v družbi.

ESČP je večkrat zavzelo stališče, da državne oblasti v okviru varstva svobode izražanja nimajo le negativnih obveznosti, ki se kažejo v dolžnosti opuščanja pretiranega omejevanja svobode tiska, temveč tudi pozitivne obveznosti. V okviru svojih pozitivnih obveznosti morajo omogočiti tako imenovano horizontalno aplikacijo svobode izražanja (Harris et al., 2009: 446), ki se kaže v tem, da morajo preprečiti, da do čezmerne poseganja v svobodo tiska posameznega pravnega subjekta pride s strani drugih pravnih subjektov.

Navedeno doktrino je ESČP predstavilo v zadevi *Özgür Gündem proti Turčiji*.³⁰

Özgür Gündem je bil prokurdsko usmerjen časopis, ki je izhajal v Turčiji. Zaradi separatističnih člankov so bili novinarji in člani uredništva pogosto tarče napadov neznanih storilcev. Sedem oseb, povezanih z uredništvom časopisa, so ubili neznani storilci, številni novinarji in člani uredništva so bili poškodovani, neznani storilci pa so uničevali tudi premoženje časopisa.

³⁰ Sodba *Özgür Gündem proti Turčiji*, št. 23144/93 z dne 16. 3. 2000.

Sicer pregovorno učinkovita turška policija niti v enem primeru ni odkrila storilcev teh kaznivih dejanj. Nasprotno, namesto da bi zaščitila uredništvo časopisa, je v njihovih prostorih izvedla racijo, v kateri je priprla vse, ki so se takrat nahajali v stavbi uredništva, s čimer je onemogočila izhajanje časopisa.

ESČP je ob opisanem dejanskem stanju pasivnost turških oblasti pri zaščiti časopisa označilo za kršitev svobode tiska. Turčija bi se morala namreč po eni strani vzdržati pretiranih posegov v svobodno opravljanje novinarskega dela uredništva in novinarjev časopisa, po drugi strani pa bi morala posege v svobodno opravljanje novinarske dejavnosti časopisa preprečiti tudi drugim osebam.

Ob opisanih brutalnih pritiskih na novinarje v navedenem primeru smo lahko zgroženi, vendar po premisleku ugotovimo, da tudi v tako imenovanem zahodnem svetu, v katerem živimo, prihaja do zelo podobnih pojavov, čeprav bistveno bolj prefinjeno. Tudi v tej globalni družbi "neznani storilci", to je pred javnostjo pogosto skriti ekonomski centri moči, vplivajo na predruženje poročanja medijev v skladu z njihovimi interesi, pri čemer državne oblasti ne storijo ničesar, da bi jim to preprečile. Korporacije, ki imajo v lasti medije, zaradi popolne pasivnosti države javne pse čuvaje spreminjajo v dobičkonosne kršitelje osebnostnih pravic javnih oseb s ciljem povečanja svojih lastnih dobičkov.

Razlika med položajem medijev v globalni družbi in primerom *Özgür Gündem* torej ni tako velika, kot se zdi na prvi pogled.

Državne oblasti bi v okviru svojih pozitivnih obveznosti v zvezi z varstvom svobode tiska morale prispevati svoj delež k temu, da bi se mediji razbremenili odvisnosti od ekonomskih centrov moči. S tem bi se jim po eni strani omogočilo, da javnost objektivneje obveščajo o dogajanju v družbi, hkrati pa bi se jih tudi razbremenilo pritiska njihovih lastnikov, pod katerim morajo za vsako ceno, tudi z neetičnim poseganjem v osebnostne pravice znanih oseb, večati svoje dobičke oziroma dobičke svojih lastnikov.

V javni razpravi se pojavljajo različne ideje za reševanje navedenih problemov.

Jürgen Habermas se je v dveh člankih, objavljenih v *Süddeutsche Zeitung* in v *Die Zeit*, zavzel za državno podporo kakovostnim časopisom. Izrazil je stališče, da brez mnenjskega tiska ne more biti svobodne razprave med državljani in da si takšnega komunikacijskega primanjkljaja ne more privoščiti nobena demokracija (Bašić-Hrvatini, 2009).

Habermasov predlog je nedvomno vreden razmisleka. Nobena država upravljanja svojega javnega dobra, to je dobrin, ki so nujno potrebne za življenje pravnih subjektov na njenem ozemlju, ne more prepustiti izključno tržnim dejavnikom. Med te dobrine pa gotovo spada tudi "neizkrivljeno politično komuniciranje", ki je vitalnega pomena za obstoj svobodne in demokratične družbe.

Treba pa se je zavedati tudi slabih strani tega predloga. Sistem državnega financiranja medijev bi za svobodo tiska lahko pomenil novo nevarnost, saj bi medije lahko podredil vsakokratni politični oblasti.³¹

Na drugi strani pa je zanimiv tudi predlog Swensena in Schmidta, objavljen v *New York Timesu* januarja 2009, ki ga pri nas povzema Bašić-Hrvatina. Po tem predlogu bi se časopisi preoblikovali v neprofitne organizacije, kar bi jih razbremenilo služenja lastnikom in jih vrnilo k njihovi primarni nalogi – služenju interesom državljanov. Te neprofitne organizacije bi se financirale z donacijami kot univerze in vseučilišča. Donacije bi jim zagotovile večjo avtonomijo in jih zaščitile pred uničujočim vplivom ekonomskih sil (Bašić-Hrvatina, 2009).

Podrobnejša analiza navedenih predlogov presega prostor, ki mi je na razpolago, zato naj le poudarim, da imata oba predloga svoje dobre in slabe strani, nedvomno pa največjo nevarnost za svobodo tiska predstavlja popolna nedejavnost državnih oblasti na tem področju. Kot je bilo že navedeno, pa pasiven odnos države do urejanja položaja medijev v družbi pomeni tudi neposredno kršitev 10. člena EKČP.

Sklep

Na temelju analize problema kolizije med svobodo tiska in osebnostnimi pravicami oseb, o katerih tisk poroča, torej lahko izpostavimo naslednja spoznanja:

ESČP ima v zvezi z varstvom človekovih pravic v evropskem prostoru pomembno vlogo. Gre za najpomembnejšo sodno institucijo s področja varstva človekovih pravic ne le v evropskem, temveč v svetovnem merilu (Ribičič, 2009: 21). Svoja stališča pa mora v skladu z družbenimi spremembami nenehno dograjevati, sicer izgubi stik z družbeno realnostjo, kar lahko povzroči, da ne zagotavlja več kakovostnega varstva človekovih pravic. Zaradi zgodovinskih izkušenj Evrope s totalitarnimi režimi, ki so množično kršili človekove pravice, je ESČP zavzelo stališče, po katerem je svoboda tiska privilegirana nasproti osebnostnim pravicam oseb, o katerih tisk poroča.

Pri presojanju kolizije med svobodo tiska in osebnostnimi pravicami pa je treba upoštevati dejstvo, da tisk v vedno manjši meri opravlja svojo tradicionalno poslanstvo varuha javnega interesa, ki javnost objektivno in nepristransko obvešča o dogajanju v družbi, in se v vedno večji meri ukvarja z zabavnjem množic. Zaradi padanja novinarskih profesionalnih standardov vedno pogosteje prihaja do kršitev osebnostnih pravic oseb, o katerih tisk poroča.

³¹ V zvezi s tem glej odločbo US RS, št. U-I-106/01 z dne 5. 2. 2004. Ustavno sodišče je v tej odločbi poudarilo, da finančna odvisnost medijev bodisi od države bodisi od ekonomskih centrov moči lahko predstavlja nedopustno omejitev svobode tiska.

V takih okoliščinah se je treba izogibati pretiranemu privilegiranju svobode tiska nasproti osebnostnim pravicam, čemur smo priča v posameznih sodbah ESČP. ESČP mora (enako velja seveda za nacionalna sodišča držav podpisnic EKČP) v vsakem primeru, ki ga obravnava, pazljivo pretehtati, ali gre pri nekem novinarskem prispevku za profesionalno in objektivno poročanje o dogodku, ki je pomemben za javnost, ali pa le za površno navajanje nepreverjenih dejstev ali celo za namerno navajanje neresnic z namenom povečanja dobička lastnika medija. Tisku sicer ne sme biti naloženo nesorazmerno breme, ki ga ne more izpolniti brez škode za opravljanje svojega poslanstva, vendar pa je treba od njega zahtevati, da ravna v dobri veri, v skladu z novinarsko etiko, z namenom, da javnosti posreduje točne in zanesljive informacije.

V primeru namernih in intenzivnih kršitev človekovih pravic s strani senzacionalističnega tiska naj se uveljavi institut kaznovalnih odškodnin. Ta institut pa naj se uveljavi le izjemoma, pod pogoji, ki so vnaprej določeni z zakonom.

Pri zagotavljanju bolj kakovostnega varstva tako svobode tiska kot osebnostnih pravic oseb, o katerih tisk poroča, pa ne zadostuje zgolj razmislek o ponovnem tehtanju kolidirajočih pravic s strani sodne prakse. Nujen pogoj za pozitivne spremembe na tem področju je aktivnejša vloga državnih oblasti na področju urejanja položaja medijev v družbi.

Ob položaju, ki je značilen za ves tako imenovani zahodni svet (Thorgeirsdottir, 2004), v katerem so državne oblasti delovanje medijev prepustile tržnim zakonitostim, so ekonomski in politični centri moči prevzeli nadzor nad poročanjem tiska, s čimer vplivajo na predrugačenje poročanja medijev v skladu s njihovimi političnimi in ekonomskimi interesi. Tako pasivno obnašanje državnih oblasti pomeni neposredno kršitev pravice javnosti do obveščeniosti kot pasivne komponente svobode tiska. Prepuščanje medijev trgu s strani državnih oblasti torej pomeni neposredno kršitev 10. člena EKČP.

LITERATURA

- Bašić Hrvatin, Sandra (2009): Mediji, ponižani v obrt. *Medijska preža* (34–35). Dostopno prek <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/35/kriza/>, 27. 11. 2012.
- Červ, Gaja in Monika Kalin Golob (2012): Sovražni govor kot tip vrednotenja: jezikoslovni vidiki. *Teorija in praksa*, let. 49, 1/2012.
- Dahlgren, Peter (1996): *Media logic in Cyberspace: Repositioning journalism and its public*. Dostopno preko www.javnost-thepublic.org/media/datoteke/Dahlgren_3-1996.pdf, 27. 11. 2012.
- Erjavec, Karmen (2012): Novinarsko opredeljevanje in razumevanje sovražnega govora. *Teorija in praksa*, let. 49, 1/2012.

- Erjavec, Karmen in Melita Poler Kovačič (2012): Novinarstvo in internet: značilnosti piscev sovražnega govora v komentarjih pod spletnimi novinarskimi prispevki. *Teorija in praksa*, let. 49, 1/2012.
- Finžgar, Alojzij (1985): *Osebnostne pravice*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Harris, David, Michael O'Boyle, Colin Warbrick (2009): *Law of the European Convention on Human Rights. Second Edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Korošec, Tomo, Monika Kalin-Golob, Simona Zatler, Melita Poler, Maca Jogan, Gregor Tomc (2002): *Razžalitve v tiskanih medijih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Macdonald, Ronald St. John, Franz Matscher, Herbert Petzold (1993): *The European System for the Protection of Human Rights*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- Mežnar, Špelca (2006): Odškodnina kot kazen na primeru medijskih kršitev – zakaj (ne)? V: Mojca Seliškar Toš (ur.), *Izbrane teme civilnega prava*. Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
- Milosavljevič, Marko (2012): Regulacija in percepcija sovražnega govora: analiza dokumentov in odnosa urednikov spletnih portalov. *Teorija in praksa*, let. 49, 1/2012.
- Pavčnik, Marijan, Ada Polajnar Pavčnik, Dragica Wedam Lukić (1997): *Temeljne pravice*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Polajnar Pavčnik, Ada: Funkcija odškodninskega prava in njeno uresničevanje, v: *Podjetje in delo*, št. 6-7/1999, str. 1254-1259.
- Poler Kovačič, Melita (2005): *Kriza novinarske odgovornosti*. Knjižna zbirka Media. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Poler Kovačič, Melita, Igor Vobič (2012): Poročanje o sovražnem govoru poslancev v luči novinarske (ne)objektivnosti. *Teorija in praksa*, let. 49, 1/2012.
- Radolović, Aldo (2007): Odnos prava osebnosti i medijskog prava. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 28 (1): 267-315.
- Ribičič, Ciril (2009): Pol stoletja Evropskega sodišča za človekove pravice. V: *Pravna praksa*, št. 16-17, str. 21-22.
- Splichal, Slavko (2005a): *Kultura javnosti*. Zbirka Javnost. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Splichal, Slavko (2005b): *Javno mnenje*. Zbirka Javnost. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Teršek, Andraž (2006): Svoboda medijev in varstvo zasebnosti: Kritika dveh precedensov, predlog razvrstitve "javnih oseb" in predlog ustavnopravnih standardov. V: Mojca Seliškar Toš (ur.), *Izbrane teme civilnega prava*. Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
- Thorgeirsdottir, Herdis: *Self-Censorship among Journalists: A (Moral) Wrong or a violation of ECHR Law?*, 2004; dostopno na www.bifrost.is/files/Skra_0005847.pdf
- Vehovar, Vasja, Andrej Motl, Lija Mihelič, Boštjan Berčič, Andraž Petrovčič (2012): *Zaznava sovražnega govora na slovenskem spletu*. *Teorija in praksa*, let. 49, 1/2012.

- Vodinelić, Vladimir V., Vladimir Đerić, Saša Gajin, Dušan Stojković, Miloš Živković (1998): Pravo medija s Modelom zakona o javnom informisanju. Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
- Weber, Anne (2009): Manual on hate speech. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Wedam Lukić, Dragica (2010): Vpliv odločitev ESČP na odločanje Ustavnega sodišča. V: Podjetje in delo, št. 6-7 (citirano kot Wedam Lukić, 2010b), str. 1039-1046.
- Wildhaber, Luzius (2002): Človekove pravice: vprašanje ravnotežja? Dignitas (15-16).
- Zupančič, Boštjan M.: O razlagi sodnih precedensov in sodb ter posebej sodb Evropskega sodišča za človekove pravice. V: Revus, št. 2/2004, str. 9-27.

VIRI

- Evropska konvencija o človekovih pravicah, Uradni list RS, Mednarodne pogodbe, št. 7/1994.
- Recommendation (97) 20E on "Hate Speech" (Priporočilo Sveta ministrov Sveta Evrope (97) 20E o sovražnem govoru).
- Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2010. Ljubljana, junij 2011.
- Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, Uradni list C 303, 14. 12. 2007.
- Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, Generalna skupščina Združenih narodov, 16. 12. 1996, resolucija št. 2200 A (XXI).
- Odločba Ustavnega sodišča Republike Slovenije, št. U-I-106/01 z dne 5. 2. 2004.
- Odločba Ustavnega sodišča Republike Slovenije, št. Up-50/99 z dne 14. 12. 2000.
- Odločba Ustavnega sodišča Republike Slovenije, št. Up-345/01 z dne 5. 2. 2004.
- Odločba Ustavnega sodišča Republike Slovenije, št. Up-1391/07 z dne 10. 9. 2009.
- Sodba *Bodrožić proti Srbiji*, št. 32550/05 z dne 23. 6. 2009.
- Sodba *Cumpana in Mazare proti Romuniji*, št. 33348/96 z dne 17. 12. 2004.
- Sodba *Gündüz proti Turčiji*, št. 35071/97 z dne 4. 12. 2003.
- Sodba *Handyside proti Združenemu kraljestvu*, št. 5493/72 z dne 7. 12. 1976.
- Sodba *Karhuvaara in Iltalehti proti Finski*, št. 53678/00 z dne 16. 11. 2004.
- Sodba *Lingens proti Avstriji*, št. 9815/82 z dne 8. 7. 1986.
- Sodba *Lombardo in drugi proti Malti*, št. 7333/06 z dne 24. 4. 2007.
- Sodba *Mosley proti Združenemu kraljestvu*, št. 48009/08 z dne 10. 5. 2011.
- Sodba *Oberschlick proti Avstriji*, št. 11662/85 z dne 23. 5. 1991.
- Sodba *Oberschlick proti Avstriji*, št. 20834/92 z dne 1. 7. 1997.
- Sodba *Özgül Gündem proti Turčiji*, št. 23144/93 z dne 16. 3. 2000.
- Sodba Sunday Times proti Združenemu kraljestvu, št. 6538/74 z dne 26. 4. 1979.
- Sodba *Thoma proti Luksemburgu*, št. 38432/97 z dne 29. 3. 2001.
- Sodba *Von Hannover proti Nemčiji*, št. 59320/00 z dne 24. 6. 2004.